

MỘT SỐ TRAO ĐỔI VỀ ĐỔI MỚI PHƯƠNG PHÁP DẠY HỌC CÁC MÔN HỌC LÝ LUẬN CHÍNH TRỊ TẠI TRƯỜNG CAO ĐẲNG CẢNH SÁT NHÂN DÂN II THEO MÔ HÌNH SƠ ĐỒ TƯ DUY

Trung úy, CN. Lê Anh Tuấn *

Tóm tắt nội dung: *Đổi mới phương pháp dạy học nói chung và phương pháp dạy học các môn lý luận chính trị nói riêng là một trong những vấn đề bắt buộc và mang tính cấp thiết trong giai đoạn hiện nay. Phương pháp sử dụng sơ đồ tư duy trong việc giảng dạy không phải là một phương pháp mới, song việc sử dụng nó vào dạy học các môn học lý luận chính trị hầu như ít được sử dụng. Tuy nhiên, với những ưu điểm sẵn có, sơ đồ tư duy là một công cụ có tính khả thi cao trong việc áp dụng vào giảng dạy các môn lý luận chính trị tại Trường Cao đẳng Cảnh sát nhân dân II. Việc sử dụng sơ đồ tư duy trong dạy học các môn lý luận chính trị sẽ dần hình thành cho người học tư duy mạch lạc, hiểu biết vấn đề một cách sâu sắc, có cách nhìn vấn đề một cách hệ thống, khoa học.*

*****

Trong những năm gần đây, cùng với đổi mới mục tiêu và nội dung dạy học, vấn đề đổi mới phương pháp dạy học theo hướng lấy người học làm trung tâm được đặc biệt quan tâm trong hệ thống giáo dục nói chung và Trường Cao đẳng Cảnh sát nhân dân nói riêng. Việc lấy người học làm trung tâm sẽ phát huy tính tự giác, tích cực, độc lập, sáng tạo của người học. Để làm được điều này, mỗi người giáo viên cần nhận thức rõ rằng người học là chủ thể của hoạt động chiếm lĩnh tri thức, kỹ năng, thái độ sau mỗi bài học, quá trình dạy học không phải là một quá trình nhồi nhét kiến thức vào đầu người học một cách thụ động.

Nhận thức được vấn đề đó, ngay trong Nghị quyết số 1273 – NQ/ĐU-T39 ngày 01/11/2014 của Trường Cao đẳng Cảnh sát nhân dân II về lãnh đạo thực hiện nhiệm vụ công tác năm học 2014 – 2015 đã khẳng định: “*Tiếp tục đổi mới nội dung và phương pháp dạy học, nâng cao hiệu quả các tiết thảo luận, xêmina, làm bài tập thực hành, thực tập, thực tế, tham quan; coi trọng đổi mới phương pháp dạy học phù*

hợp với môn học và đặc điểm của người học nhằm nâng cao chất lượng đào tạo là nhiệm vụ trọng tâm của năm học; xác định đổi mới phương pháp, áp dụng các phương pháp dạy học tích cực là yêu cầu bắt buộc trong đánh giá chất lượng dạy học và dạy giỏi của giáo viên”. Trong Chương trình nhiệm vụ năm học 2014 – 2015 của Trường Cao đẳng Cảnh sát nhân dân II cũng khẳng định: “*Tiếp tục đổi mới phương pháp dạy học phù hợp với nội dung môn học và đặc điểm người học; kết hợp phương pháp giảng dạy truyền thống và phương pháp giảng dạy tích cực, nâng cao chất lượng giáo án điện tử và các thiết bị dạy học hiện đại; xác định đổi mới và áp dụng các phương pháp dạy học tích cực là yêu cầu bắt buộc...*”.

Để hoàn thành các nhiệm vụ trên, việc vận dụng nhiều phương pháp giảng dạy tích hợp vào phục vụ công tác dạy học là điều cần được

-----
* Trợ giảng, Bộ môn LLCT-KHXH&NV, Trường Cao đẳng Cảnh sát nhân dân II.

quan tâm đúng mức. Với đặc trưng môn học mang tính trừu tượng hóa và tính phổ quát cao, các môn học lý luận chính trị đòi hỏi việc đổi mới phương pháp giảng dạy hơn lúc nào hết cần được coi trọng, điều chỉnh cho phù hợp với yêu cầu thực tế của xã hội và trình độ của người học, nhằm tăng sự thu hút, hứng thú của học viên với các môn học trên; qua đó, giúp hình thành và bồi dưỡng bản lĩnh chính trị vững vàng cho các thế hệ học viên tại trường Cao đẳng Cảnh sát nhân dân II.

Thời gian qua, giáo viên trực tiếp giảng dạy các môn lý luận chính trị ở Trường Cao đẳng Cảnh sát nhân dân II là những người yêu nghề, say sưa với công tác giảng dạy, tập trung đầu tư cho chuyên môn, tìm mọi biện pháp để có những giờ giảng dạy tốt trên lớp. Nhiều giáo viên đã cố gắng vượt qua những khó khăn về cơ sở vật chất, về đời sống để sáng tạo các hình thức tổ chức dạy học, đổi mới phương pháp dạy học theo hướng tích cực, tìm cách truyền cho người học những cảm hứng trong giờ học. Đối với việc giảng dạy các môn lý luận chính trị, nhà trường đã tổ chức nhiều hoạt động chuyên môn, sinh hoạt chuyên đề, hội thảo về đổi mới phương pháp dạy học, ứng dụng công nghệ thông tin vào trong dạy học, bổ sung thêm nguồn tư liệu dạy học, tổ chức hội thảo, viết tài liệu chuyên sâu... Những hoạt động chuyên môn đó ít nhiều đã đạt hiệu quả bước đầu. Nhiều giờ học các môn lý luận chính trị đã diễn ra sinh động, hấp dẫn hơn, người học tích cực làm việc, không khí học tập sôi nổi, hứng thú hơn. Việc đổi mới phương pháp dạy học các môn lý luận chính trị đã chuyển theo hướng từ dạy và học thụ động sang dạy và học tích cực, giáo viên không còn đóng vai trò đơn thuần là người truyền đạt kiến thức mà trở thành người thiết kế, tổ chức, hướng dẫn các hoạt động học tập, hoặc theo nhóm nhỏ để người học tự lực chiếm lĩnh nội dung học tập, chủ động đạt các mục tiêu kiến thức, kỹ năng, thái độ theo yêu cầu của chương trình. Để thực hiện điều này, trong quá trình đổi mới phương

pháp giảng dạy các môn lý luận chính trị tại Trường Cao đẳng Cảnh sát nhân dân II đã thực hiện theo hướng đổi mới các phương pháp dạy học truyền thống như thuyết trình, đàm thoại... kết hợp với nhiều phương pháp dạy học hiện đại như phương pháp giải quyết vấn đề, phương pháp dạy học cùng tham gia, phương pháp hướng dẫn tự học..., qua đó đạt được nhiều tín hiệu tích cực từ học viên.

Tuy nhiên trong thực tế, phần lớn số học viên khi đọc sách hoặc nghe giảng trên lớp không biết cách tự ghi chép để lưu thông tin, lưu kiến thức trọng tâm vào trí nhớ của mình mà chỉ chú tâm chép những nội dung giáo viên cho ghi theo hình thức tiếp thu “*đọc – chép*”, “*chiếu – chép*” nhằm chán và gây ra sự tiếp thu một cách thụ động, kém hiệu quả nơi người học, dẫn đến kết quả học tập chưa cao. Chẳng hạn, khi học các môn lý luận chính trị, năm học 2012 – 2013, chỉ có 2,9% đạt loại giỏi, 28,34% học viên đạt kết quả khá; năm học 2013 – 2014, chỉ có 3,9% học viên đạt loại giỏi, 33,26% học viên đạt loại khá. Trong đó, vẫn có một số học viên không có hứng thú với các môn học lý luận chính trị, một số khác học rất chăm chỉ nhưng vẫn kết quả vẫn chưa cao. Các học viên này thường chỉ học bài nào biết bài ấy, học phần sau đã quên phần trước và không biết liên kết các kiến thức với nhau, không biết vận dụng kiến thức đã học trước đó vào những phần sau, cô lập nội dung các bài, các môn mà thiếu sự liên hệ, thiếu sự hệ thống, việc học đơn thuần chỉ là một cách máy móc mà chưa đạt được yếu tố kỹ năng, thái độ sau mỗi bài học.

Trước yêu cầu trên, việc đổi mới phương pháp giảng dạy cần phải sử dụng kết hợp nhiều cách thức khác nhau nhằm đạt mục tiêu chương trình môn học; song, với nội dung bài trao đổi này nhằm giải quyết những bất cập trên, tác giả xin được đi sâu trao đổi về việc sử dụng một phương pháp với một cách tiếp cận mới: sử dụng sơ đồ tư duy trong việc giảng dạy, học tập các môn lý luận chính trị tại Trường Cao đẳng Cảnh

sát nhân dân II.

Vậy, sơ đồ tư duy là gì? Nó có những ưu điểm gì nổi trội? Cách sử dụng sơ đồ tư duy ứng dụng cho môn học giáo dục chính trị trong việc dạy của giáo viên và việc học của học viên như thế nào? Sử dụng nó cần chú ý điều gì?

Trước hết, sơ đồ tư duy (hay còn gọi là bản đồ tư duy) là phương pháp sử dụng tổ hợp những từ khóa, đường nét, màu sắc, hình ảnh như là một kỹ thuật minh họa phù hợp với chức năng bộ não, giúp con người khai thác tiềm năng của bộ não¹. Trong đó, từ khóa là nội dung, đường nét là sự liên kết, màu sắc gây sự chú ý và hình ảnh là sự gợi nhớ, liên tưởng. Tổ hợp các nội dung trên hình thành một công cụ tổ chức tư duy hiệu quả giúp chủ thể nhận thức rút ngắn thời gian ghi chép, tiếp cận nội dung kiến thức, cải thiện sự sáng tạo, nâng cao khả năng ghi nhớ, mở rộng và đào sâu các ý tưởng, tăng tính linh hoạt và hiệu quả trong tiếp thu.

Sơ đồ tư duy chú trọng tới hình ảnh, màu sắc, với các nhánh tạo sự liên tưởng. Đây là công cụ đồ họa nối các hình ảnh có liên hệ với nhau, vì vậy có thể vận dụng sơ đồ tư duy vào hỗ trợ dạy học kiến thức mới, củng cố kiến thức sau mỗi tiết học giúp giáo viên có thể hệ thống bài giảng của mình theo một tiến trình đã được định trước nhằm hướng đến giải quyết mục tiêu của bài học hoặc giúp học viên ôn tập, hệ thống hóa kiến thức sau mỗi nội dung được tiếp thu. Sử dụng sơ đồ tư duy là một phương pháp, một cách thức phù hợp trong nhiều hoàn cảnh, nhiều tình huống sự phạm cũng như sử dụng nhằm ghi nhớ và tiếp cận thông tin. Nói cách khác, khi dạy học các môn lý luận chính trị, phương pháp sử dụng sơ đồ tư duy mang lại 2 ưu điểm lớn như sau:

Thứ nhất, Trong quá trình giảng dạy các môn lý luận chính trị, giáo viên có thể sử dụng sơ đồ tư duy trong việc kiểm tra kiến thức cũ, dạy kiến thức của bài mới, tổng kết bài, tổng kết chương. Bằng phương pháp này giúp giáo viên hệ thống được bài giảng, giới thiệu và trình

diễn bài giảng sinh động, gần gũi hơn. Sử dụng sơ đồ tư duy giúp giáo viên nhấn mạnh những điểm chính trong bài bài giảng, qua đó làm nổi bật các kiến thức cần truyền tải theo định hướng của giáo viên một cách có hệ thống. Đồng thời, đây cũng là phương pháp có hiệu quả nhằm tạo sự liên kết giữa các kiến thức lý luận chính trị đã dạy với các kiến thức mới theo một tiến trình được định sẵn.

Thứ hai, trong quá trình học các môn lý luận chính trị, sử dụng sơ đồ tư duy giúp học viên tăng khả năng nhớ bài, tiết kiệm thời gian khi học bài sắp xếp kiến thức một cách riêng, dễ hiểu, dễ nhớ, kích thích trí tưởng tượng, tăng tính sáng tạo. Sử dụng sơ đồ tư duy giúp học viên rút ngắn thời gian tiếp cận các thông tin quan trọng, bởi lẽ các thông tin từ trong bài giảng, giáo trình nằm trong những câu, đoạn văn có những từ thứ yếu tạo thành câu văn hoàn chỉnh nhưng lại không chứa đựng nội dung, không cần thiết cho việc ghi nhớ (chiếm 60 – 80% tổng số từ).

Bên cạnh đó, một số kết quả nghiên cứu cho thấy bộ não của con người sẽ hiểu sâu, nhớ lâu và in đậm cái mà do chính mình tự suy nghĩ, tự viết, vẽ ra theo ngôn ngữ của mình vì vậy việc sử dụng sơ đồ tư duy giúp học viên học tập một cách tích cực, huy động tối đa tiềm năng của bộ não, giúp học viên chủ động hơn trong quá trình tiếp cận với nội dung bài học, tạo được hứng thú cho học viên. Chính vì lẽ đó, phương pháp này còn giúp học viên nâng cao khả năng suy luận logic, trí tưởng tượng, óc sáng tạo khi liên kết các từ khóa quan trọng theo những quy tắc riêng của từng học viên, đồng thời giúp học viên lưu giữ kiến thức trong trí nhớ được lâu hơn, ghi nhớ nhanh hơn so với các phương pháp khác.

Để sử dụng sơ đồ tư duy cho môn học lý luận chính trị, có thể thực hiện theo các bước:

- **Bước thứ nhất**: xác định từ khóa chủ đề và vẽ chủ đề ở trung tâm.

- **Bước thứ hai**: tìm các từ khóa chính, viết các tiêu đề trên nhánh chính theo chiều kim đồng hồ.

- **Bước thứ ba:** trong từng nhánh chính, vẽ thêm các nhánh phụ và các chi tiết hỗ trợ, các hình ảnh liên quan.

Ví dụ: Đến nội dung Quy luật thống nhất và đấu tranh giữa các mặt đối lập (quy luật mâu thuẫn) trong chương 2: Phép Biện chứng duy vật – Học phần: Những nguyên lý cơ bản của chủ nghĩa Mác – Lênin:

Bước 1: xác định từ khóa chủ đề là “Quy luật mâu thuẫn”.

Bước 2: Bắt đầu từ từ khóa “quy luật mâu thuẫn”, xác định các từ khóa phụ trong các nhánh phụ là: “vị trí, vai trò”, “khái niệm”, “nội dung”, “ý nghĩa phương pháp luận”.

Bước 3: Trong từng nhánh chính, tìm từ khóa phụ. Chẳng hạn, trong nhánh “vị trí, vai trò”, vẽ hai nhánh phụ: “1 trong 3”, “hạt nhân phép biện chứng” + “nguồn gốc sự phát triển”.

Sơ đồ tư duy là công cụ hữu ích giúp giảng viên có thể hệ thống được bài giảng, giúp học viên ôn tập, nắm bài một cách hoàn chỉnh. Có thể sử dụng sơ đồ tư duy vào dạy học môn lý luận chính trị trong các trường hợp cụ thể sau:

1. Việc sử dụng sơ đồ tư duy trong giảng dạy nội dung mới trong giờ giảng lý thuyết

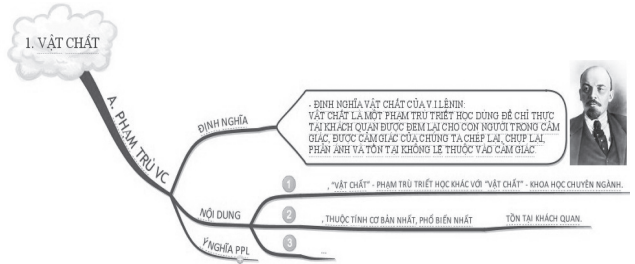
Giáo viên đưa ra từ khóa (nội dung chính) của bài, trình tự tiến hành bài giảng như những tiết học thông thường và sử dụng sơ đồ tư duy làm phương tiện hỗ trợ. Thông qua các hoạt động phát vấn, thuyết giảng, giáo viên lần lượt cung cấp từng nội dung kiến thức của bài, vẽ sơ đồ tư duy đối với từng nội dung theo tiến trình đã định trước. Khi sử dụng phương tiện hỗ trợ như máy chiếu, giảng đến phần nội dung nào, giáo viên cho phần sơ đồ thuộc nội dung ấy xuất hiện sau khi đã chuẩn bị từ trước. Như vậy đến cuối bài, giáo viên đã cùng với học viên hình thành được sơ đồ tư duy bài học một cách đầy đủ và sinh động.

Ví dụ: Khi giảng nội dung “a. Phạm trù vật chất” trong Mục 1 - Phần II – Chương I – Học phần Những nguyên lý cơ bản của chủ nghĩa Mác – Lênin, giáo viên cung cấp từ khóa

là “a. Phạm trù vật chất”:

- Giảng đến định nghĩa, giáo viên cho xuất hiện phần nhánh chính “Định nghĩa”.

- Giảng đến nội dung định nghĩa, giáo viên cho xuất hiện phần nhánh chính “Nội dung”. Đến từng vấn đề trong nội dung, giáo viên tiếp tục cho xuất hiện nội dung 1, nội dung 2, nội dung 3 với các kiến thức lần lượt theo thứ tự trình giảng.

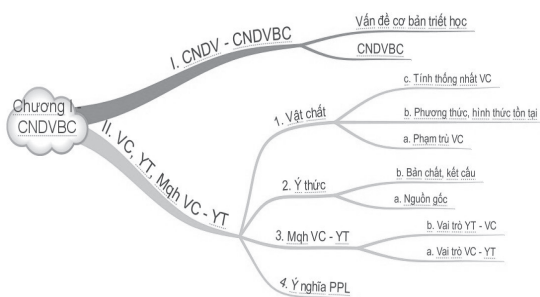

2. Việc sử dụng sơ đồ tư duy trong tổng kết mục, tổng kết bài, tổng kết chương, tổng kết môn học

Sau mỗi phần, mỗi bài học, giáo viên sử dụng mô hình sơ đồ tư duy để tóm tắt các kiến thức đã học một cách có hệ thống, có sự liên kết giữa các phần nhằm giúp học viên có cái nhìn tổng quan về phần học, bài học, từ đó có sự liên kết với các phần đã học từ trước và phần sẽ học sau này. Việc làm này sẽ giúp học viên dễ ôn tập, xem lại kiến thức khi cần một cách nhanh chóng, dễ dàng.

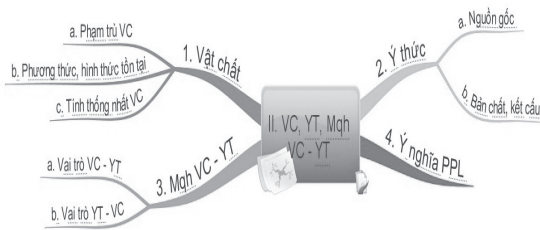
Ví dụ: Khi học xong chương I: Chủ nghĩa duy vật biện chứng – học phần: Những nguyên lý cơ bản của chủ nghĩa Mác – Lênin, giáo viên tổng kết chương với những kiến thức cơ bản học viên cần nhớ theo sơ đồ minh họa:

Sơ đồ 1: Theo các mục trong chương trình

Sơ đồ 2: Theo nội dung trọng tâm:

3. Việc sử dụng sơ đồ tư duy trong giờ thảo luận

Qua các chủ đề thảo luận giáo viên đã giao từ trước, học viên có thời gian chuẩn bị ở nhà theo mô hình sơ đồ tư duy trên cơ sở các nội dung đã được hướng dẫn:

Học viên xác định từ khóa để nêu kiến thức của bài mới rồi vẽ sơ đồ tư duy, tự tìm các từ khóa liên quan để hoàn thiện sơ đồ tư duy. Qua đó, giúp học viên nắm được kiến thức bài học một cách dễ dàng và thuyết trình thảo luận một cách hiệu quả hơn. Đồng thời, trên cơ sở sơ đồ tư duy của học viên, giáo viên định hướng mở rộng hoặc đi sâu làm rõ nội dung của câu hỏi theo sơ đồ tư duy của học viên để giúp học viên hoàn thiện sơ đồ và nắm kiến thức tốt hơn.

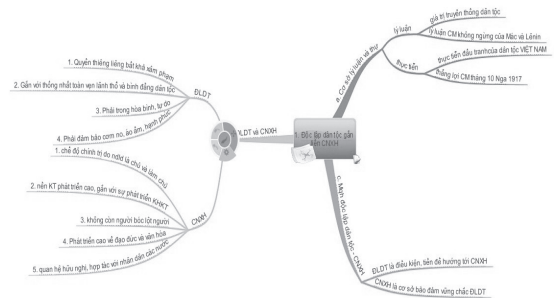
4. Việc sử dụng sơ đồ tư duy trong việc học tập, củng cố kiến thức của học viên

Học viên có thể sử dụng sơ đồ tư duy như một phương pháp học tập tích cực nhằm tìm hiểu bài mới, củng cố kiến thức đã học, qua đó giúp xâu chuỗi các kiến thức một cách có hệ thống và hợp logic để tăng khả năng ghi nhớ, hiểu kiến thức cũ, nắm bắt kiến thức mới. Qua đó, giúp học viên phát triển khả năng tư duy logic, củng cố khắc sâu kiến thức, kỹ năng ghi chép.

Việc học viên tự vẽ sơ đồ tư duy theo mạch logic của mình trên cơ sở hướng dẫn của giáo viên giúp tóm gọn nội dung kiến thức trong những sơ đồ dễ nhớ, dễ học, xác định khả năng nắm bắt kiến thức của học viên đến đâu, trên mỗi sơ đồ tư duy thể hiện rõ cách hiểu, cách trình bày kiến thức của từng học viên và sơ đồ tư duy do học viên tự thiết kế sẽ thuận lợi cho việc học tập, củng cố kiến thức trong thời gian dài

một cách nhanh chóng và hiệu quả.

Ví dụ: Học viên có thể tự làm sơ đồ tư duy về nội dung “Độc lập dân tộc gắn liền với chủ nghĩa xã hội” trong Chương 2: Tư tưởng Hồ Chí Minh (Học phần Giáo dục chính trị - trình độ Trung cấp) như sau:

Việc áp dụng phương pháp sử dụng sơ đồ tư duy vào dạy học nói chung và dạy học nói chung và dạy học các môn lý luận chính trị có rất nhiều ưu điểm. Tuy nhiên, việc phân phối thời gian và điều tiết bài giảng không hợp lý có thể gây giảm hiệu quả bài giảng, học viên khi sử dụng dễ sa vào tình trạng vẽ và trang trí sơ đồ tư duy mà không tập trung vào hoàn thiện kiến thức. Đồng thời, đòi hỏi học viên phải luôn tích cực, chủ động xây dựng sơ đồ tư duy thể hiện mạch logic kiến thức của bản thân.

Như vậy, muốn vận dụng hiệu quả phương pháp này, giáo viên phải chú ý một số yêu cầu:

Thứ nhất, phải nắm chắc kiến thức về bài giảng, có kỹ năng vẽ sơ đồ tư duy một cách thành thạo.

Thứ hai, phải biết lựa chọn nội dung bài giảng sử dụng sơ đồ tư duy, khuyến khích học viên sử dụng phương pháp này đồng thời nêu gương học viên sử dụng sơ đồ tư duy hợp lý.

Thứ ba, kết hợp với các phương pháp, hình thức dạy học khác để tăng hiệu quả bài học.

Có thể thấy rằng sẽ là không thể nếu tìm một phương pháp, một cách thức nào mang tính hoàn hảo để áp dụng cho mọi hoàn cảnh, mọi môn học, mọi bài học; việc sử dụng sơ đồ tư duy có hiệu quả hay không còn tùy thuộc vào từng tình huống, từng mục đích của giáo viên. Đây

cũng chỉ là một phương pháp trong giảng dạy, do đó để đạt hiệu quả, giáo viên phải sử dụng sơ đồ tư duy kết hợp với các phương pháp dạy học tích cực khác như vấn đáp gợi mở, thuyết trình,... đặc biệt trong điều kiện dạy học đòi hỏi phải đổi mới phương pháp dạy học các môn lý luận chính trị trong giai đoạn hiện nay. Vì lẽ đó, mỗi giáo viên trong từng nội dung, từng tiết giảng cần phối hợp nhiều phương pháp nhằm mang lại hiệu quả tốt nhất cho hoạt động giảng dạy của mình./.

-----
¹ TS. Trần Đình Châu, TS. Đặng Thị Thu Thủy (2010): *Tổ chức hoạt động dạy học với bản đồ tư duy*, Báo Giáo dục và thời đại, <http://giaoducthoidai.vn/giao-duc/to-chuc-hoat-dong-day-hoc-voi-ban-do-tu-duy-36435.html>

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. TS. Trần Đình Châu, TS. Đặng Thị Thu Thủy (2010): *Dạy tốt - Học tốt các môn học bằng bản đồ tư duy*, NXB Giáo dục.
2. PGS. TS. Lưu Xuân Mới (2000): *Lý luận dạy học đại học*, Nxb Giáo dục, tr.163, 166.
3. Hồ Đức Hải (2012): *Đổi mới phương pháp giảng dạy Lý luận chính trị phải xuất phát từ nhu cầu “tự thân” mỗi giảng viên*, Báo Tuyên giáo, <http://www.tuyengiao.vn/Home/Thuc-tien-kinh-nghiem/giaoduclyluanchinhtri/39280/Doi-moi-phuong-phap-giang-day-Ly-luan-chinh-tri-phai-xuat-phat-tu-nhu-cau-tu-than-moi-giang-vien>
4. Kết luận số 94-KL/TW ngày 28/3/2014 của Ban Bí thư về việc tiếp tục đổi mới việc học tập lý luận chính trị trong hệ thống giáo dục quốc dân. http://123.30.190.43:8080/tiengviet/tulieuvankien/vankiendang/details.asp?topic=191&subtopic=279&leader_topic=692&id=BT2751442690